

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

вул. Бориса Грінченка, 1, м. Київ, 01001, Україна

сайт – www.naqa.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 40927307

**Голові Ради молодих вчених
Національної академії наук України
к.т.н., ст. досл. Олександр ВІЛКОВУ
e-mail: alexvolk@ukr.net**

Про розгляд звернення

Шановний Олександр Євгеновичу!

Дякуємо Раді молодих вчених Національної академії наук за небайдужість до проблем функціонування системи забезпечення якості вищої освіти, сприяння діяльності молодих учених та конструктивну критику діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Міністерства освіти і науки України та Кабінету Міністрів України.

У межах повноважень надаємо відповідь на звернення від 14.07.2022 № 07/02, направлене Міністерством освіти і науки України до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) (вх. від 23.08.2022 № 1010) щодо вирішення проблем у сфері акредитації освітніх та освітньо-наукових програм.

Зазначимо, що у відповідності до пункту четвертого, частини першої ст.1 Закону України «Про вищу освіту» акредитація освітніх програм - оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти.

Акредитація є загальноприйнятим та дієвим інструментом забезпечення якості вищої освіти у європейському освітньому просторі, який використовується з метою імплементації Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Зважаючи на євроінтеграційний курс України, необхідність впровадження процедур акредитації освітніх програм викладено у Законі України «Про освіту» та Законі України «Про вищу освіту». Зазначимо, що Закон України «Про вищу освіту» надає право на здійснення освітньої діяльності як закладам вищої освіти так і науковим установам.

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат [58E2D9E7F900307B04000000A0F13400AD70A600](#)

Підписувач [Бутенко Андрій Петрович](#)

Дійсний з [26.07.2022 0:00:00](#) по [25.07.2024 23:59:59](#)

Національне агентство
із забезпечення якості вищої освіти

№ 605 від 21.09.2022

У разі реалізації свого права на здійснення освітньої діяльності наукова установа має виконувати всі вимоги для суб'єктів такої діяльності, передбачені законодавством.

1. До питання можливості атестації здобувачів ступеня доктора філософії, які виконали неакредитовану ОНП, зазначимо, що згідно із частиною шостою статті 5 Закону України «Про вищу освіту» (далі – Закон) доктор філософії – це освітній і водночас науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується разовою спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти або наукової установи за результатами успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у разовій спеціалізованій вченій раді. Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі).

Згідно із частиною четвертою статті 6 Закону атестація осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, здійснюється на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації разовою спеціалізованою вченою радою, утвореною закладом вищої освіти чи науковою установою, які мають акредитовану освітню програму третього рівня вищої освіти з відповідної спеціальності (спеціальностей для міждисциплінарних робіт). Згідно із статтею 7 Закону особі, яка успішно виконала відповідну освітню програму та пройшла атестацію, видається документ про вищу освіту за відповідним ступенем – диплом доктора філософії/доктора мистецтва. **У частині шостій статті 7 Закону, встановлено вимогу, відповідно до якої документ про вищу освіту видається закладом вищої освіти лише за акредитованою відповідно до цього Закону освітньою програмою.** У документі про вищу освіту зазначається найменування органу (органів) акредитації, а в додатку до документа про вищу освіту – інформація про видані ним (ними) відповідні акредитаційні сертифікати, рішення.

Згідно із абзацом третім частини другої статті 27 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» освітньо-наукові програми підготовки науковими установами докторів філософії підлягають акредитації Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Отже, рекомендація Національного агентства здобувачам наукового ступеня доктора філософії, які виконали неакредитовану освітньо-наукову програму, вступити до аспірантури та виконати акредитовану ОНП, ґрунтується на вимогах чинного законодавства України.

2. Щодо права здобувачів вищої освіти на «академічну мобільність» з метою утворення разової спеціалізованої вченої ради та проведення захисту, наголошуємо, що відповідно до частини четвертої статті 6 Закону, публічний захист наукових досягнень у формі дисертації є **атестацією** здобувачів ступеня доктора філософії, яка здійснюється разовою спеціалізованою вченою радою.

Згідно із пунктом другим, частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту» **академічна мобільність** - можливість учасників освітнього

процесу **навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність** в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами. Крім того, згідно з частиною другою статті 46 Закону здобувачам вищої освіти, які реалізують право на академічну мобільність протягом навчання, стажування чи здійснення наукової діяльності в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами гарантується збереження місця навчання та виплата стипендії відповідно до положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. Такі особи не відраховуються зі складу здобувачів вищої освіти. Отже, академічна мобільність передбачає проведення атестації у тому закладі вищої освіти або науковій установі, на освітню програму якого (якої) аспірант вступив.

Таким чином, для проходження атестації та утворення разової ради в іншому закладі вищої освіти або науковій установі здобувач відповідно до п. 3 Порядку має право у порядку, встановленому законодавством, на **переведення** до іншого закладу, який має акредитовану освітньо-наукову програму за відповідною спеціальністю (спеціальностями). Право на переведення здобувачів вищої освіти передбачено у статті 46 Закону. Порядок переведення осіб, які навчаються у закладах вищої освіти або наукових установах, згідно з частиною п'ятою статті 46 Закону визначається положенням, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

3. Щодо врахування специфіки освітньо-наукової програми у законодавстві та при акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів третього освітньо-наукового рівня. Зазначимо, що оцінювання освітніх та освітньо-наукових програм не є тотожним. Абзацом четвертим частини шостої статті 5 Закону визначено, що наукові установи можуть здійснювати підготовку докторів філософії за власною освітньо-науковою програмою згідно з отриманою ліцензією на відповідну освітню діяльність або за освітньо-науковою програмою, окремі елементи якої забезпечуються іншими науковими установами та/або закладами вищої освіти». Відповідно до пункту 6 розділу I Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 977 (далі – Положення про акредитацію) акредитація освітньої програми – оцінювання якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання відповідно до критеріїв оцінювання якості освітньої програми (далі – Критерії), наведених у додатку до цього Положення.

Відповідність освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією освітньою програмою критеріям оцінювання якості є обов'язковою умовою для акредитації. Під час акредитації освітніх програм третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти застосовується критерій 10 «Навчання через дослідження». Відповідність освітньо-наукової програми

цьому критерію передбачає, зокрема вимоги релевантності змісту освітньо-наукової програми науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів), забезпечення повноцінної підготовки аспірантів до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти; відповідності наукової діяльності аспірантів (ад'юнктів) напряму досліджень наукових керівників; вимогу організаційного та матеріального забезпечення закладом вищої освіти в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення й апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів); забезпечення закладом можливості для залучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проєктах тощо.

Національним агентством у 2020 році були затверджені і впроваджені у діяльність експертних груп та галузевих експертних рад Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми з окремо виділеними рекомендаціями для експертів Національного агентства стосовно акредитації освітніх програм третього рівня вищої освіти, у яких визначені змістовні, підходи до визначення якості освітньо-наукових програм третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Також інформуємо Вас, що згідно з вимогами пункту 6 розділу II Положення про акредитацію одночасно з призначенням складу експертної групи, яка проводить акредитаційну експертизу, та визначенням строку її роботи визначається працівник секретаріату Національного агентства, відповідальний за супроводження акредитаційної експертизи і підготовку методичних рекомендацій для експертів. Методичні рекомендації розробляються за конкретною освітньою програмою. Для експертів, які проводять акредитацію освітньо-наукових програм за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти, методичні рекомендації містять обов'язкову для врахування інформацію щодо результатів проходження закладом вищої освіти або науковою установою **державної наукової атестації** відповідно до критеріїв і процедури, яку встановлює МОН України.

У разі, якщо заклад вищої освіти або наукова установа не проходив (не пройшов) державну наукову атестацію, експертам рекомендується з'ясувати наукову спроможність за спеціальністю освітньо-наукової програми, яка акредитується, та за напрямками досліджень аспірантів (зокрема, факти публікацій у вітчизняних і міжнародних фахових наукових журналах, монографій, технічних розробок тощо). Також експертні групи повідомляються про результати **атестації наукових установ**, яка проводиться відповідно до постанови Кабінету міністрів України від 19 липня 2017 р. №540 та зарахування наукової установи, яка здійснює освітньо-наукову програму, що акредитується, до однієї з класифікаційних груп. У разі, якщо наукова установа на підставі рішення комісії з питань Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України, була включена до **Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави**, експертним групам також

рекомендується врахувати цей факт при оцінюванні освітньої програми цієї наукової установи.

Таким чином, у частині повноважень Національного агентства під час акредитацій освітніх програм специфіка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та зокрема освітніх програм, які реалізуються в наукових установах Національної академії наук України та інституціях національних галузевих академій наук, повністю враховується.

4. До питання неоднозначності мети та критеріїв акредитації освітніх та освітньо-наукових програм повідомляємо, що у розробленому Національним агентством проекті Тимчасового положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, в умовах воєнного стану (2022) (яке наразі перебуває на затвердженні у Міністерстві освіти і науки України) з метою уникнення різночитання, поняття «акредитація освітньої програми» приведено у відповідність до Закону.

5. Щодо питання, яким чином відбувається оцінювання освітньо-наукових програм за третім рівнем вищої освіти, «якщо багато з даних стандартів або ще не затверджені... або набрали чинності починаючи з 2022/2023 н.р.», звертаємо Вашу увагу, що відповідно до пункту 6 розділу I Положення про акредитацію Критерії застосовуються з урахуванням стандартів і рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Крім того, у Додатку до Положення про акредитацію «Критерії оцінювання якості освітньої програми» (абзац п'ятий Критерій 1) чітко зазначено, що за відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

6. З питання регулювання призначення та повноважень гаранта освітньої програми інформуємо, що у пункті 4 розділу II Положення про акредитацію визначено, що гарант освітньої програми – науково-педагогічний або науковий працівник, визначений за наказом керівника закладу вищої освіти відповідальним за реалізацію цієї освітньої програми. За відсутності відповідного наказу гарантом освітньої програми вважається керівник відповідної проєктної групи, призначений закладом вищої освіти відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 року № 347).

Повідомляємо, що у проекті Тимчасового положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, в умовах воєнного стану (2022) у пункті 5 розділу III передбачено, що за участь закладу вищої освіти (наукової установи) у процесі акредитації відповідає керівник закладу вищої освіти та визначений закладом вищої освіти науково-педагогічний або науковий працівник, який працює у закладі вищої освіти за основним місцем роботи, – гарант освітньої програми. Одна особа може одночасно бути гарантом тільки однієї освітньої програми. Функції,

повноваження, порядок призначення та вимоги до гаранта освітньої програми визначаються закладом вищої освіти самостійно. Заява про проведення акредитації та відомості про самооцінювання освітньої програми підписуються керівником закладу вищої освіти або іншою посадовою особою, уповноваженою на це закладом вищої освіти.

7. Питання фінансування наукових установ Національної академії наук України не належить до повноважень Національного агентства. Однак інформуємо, що на період впровадження в Україні умов воєнного стану заклади наукові установи можуть одержати умовну акредитацію освітньої програми (тривалістю в 1 рік) на безоплатній основі згідно пункту другого постанови Кабінету Міністрів України від 16.03.2022 № 295. Додатково повідомляємо, що у проекті схваленого Національним агентством Тимчасового положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, в умовах воєнного стану передбачено суттєве зменшення вартості акредитації освітніх програм.

8. З питання про загальну для закладів вищої освіти та наукових установ форму відомостей самооцінювання освітньої програми інформуємо, що зміст форми відомостей самооцінювання визначений вимогами Критеріїв оцінювання якості, встановлених Положенням про акредитацію, та обґрунтований принципом єдності вимог у підходах до оцінювання якості освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні, та не передбачає винятків.

Враховуючи вище викладені аргументи, стосовно зазначених у зверненні Ради молодих вчених НАН України пропозицій Національне агентство зауважує наступне.

Пропозицію, в частині *визнання акредитованими всі ОП і ОНП на період дії воєнного стану та два роки після його завершення* – частково враховано у проекті Тимчасового положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, в умовах воєнного стану (2022), а саме у пункті 5 розділу I, яким передбачено здійснення акредитації за повною та спрощеною процедурою. Згідно з абзацом п'ятим пункту 5 розділу I зазначеного проекту Тимчасового положення акредитація за спрощеною процедурою передбачає, що Національне агентство може ухвалити рішення про умовну (відкладену) акредитацію без проведення або з частковим проведенням акредитаційної експертизи.

Щодо того, щоб *після отримання сертифікатів про акредитацію ОП чи ОНП вважати, що здобувачі вищої освіти, які закінчили відповідну аспірантуру чи магістратуру в попередні три навчальні роки, виконали акредитовану ОП чи ОНП відповідно*, зауважимо, що зазначена пропозиція не відповідає вимогам пункту 3 чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та суперечить загальній логіці функціонування системи забезпечення якості вищої освіти (Розділ V Закону України «Про вищу освіту»).

Підкреслимо, що Національне агентство є постійно діючим колегіальним органом, юридичною особою публічного права, яка діє згідно з цим Законом і його статутом та здійснює свої повноваження в обсязі, визначеному статтею 18 Закону та пунктами 9, 10 Статуту Національного агентства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244.

Щодо розробки та винесення на громадське обговорення відповідні зміни до законодавства України для врахування особливостей та суттєвого спрощення акредитації ОНП повідомляємо, що відповідно до частини другої статті 18 Закону Національне агентство, зокрема, формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти та направляє зазначені документи Верховній Раді України, Президентові України, Кабінетові Міністрів України та закладам вищої освіти для їх обговорення та належного реагування.

Згідно із запланованими заходами, визначеними Національним планом дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022-2023 рр., Національне агентство у вказаних період ініціює зміни до нормативно-правових актів з метою їх вдосконалення, а саме бере участь у розробці законодавчих змін у сфері вищої освіти, наукової діяльності, реалізації всіх видів акредитації, формуванні простору академічної доброчесності тощо. Отже, запропоновані Вами пропозиції буде враховано при формуванні пропозицій щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти в майбутньому.

З повагою –
Голова

Андрій БУТЕНКО

Наталія БАЦАК
nbatsak@naqa.gov.ua